

prof. dr hab. Jerzy Wyrzykowski

Wyższa Szkoła Handlowa we Wrocławiu

Recenzja pracy doktorskiej Pani Marii Burnechy-Olszowy pt. „Slow tourism jako nowe podejście do turystyki. Cechy, funkcje i kryteria identyfikacji zjawiska na podstawie analizy gospodarstw agroturystycznych” przygotowanej pod kierunkiem Pana dr hab. prof. nadzw. Lesława Kulmatyckiego

Wprowadzenie

Celem głównym pracy doktorskiej jest określenie cech, funkcji i kryteriów opisujących slow tourism, nowe podejście do turystyki i alternatywę dla turystyki masowej, na podstawie analizy gospodarstw agroturystycznych w Polsce. Już wcześniej taką alternatywę wiązano z pojęciami turystyki alternatywnej, turystyki zrównoważonej i ekoturystyki. Slow tourism zawiera wiele cech tych wcześniejszych kierunków turystyki, wprowadzając nowe cechy związane ze zmianą tempa podróży, ograniczeniem jej programu, chęcią dogłębnego poznania regionu pod względem przyrodniczym i kulturowym, wejściem w bliższy kontakt z miejscową ludnością. Tych przejawów slow tourism Autorka poszukuje w ofertach gospodarstw agroturystycznych w Polsce oraz zachowaniach i poglądach przebywających w nich turystów. Praca mieści się generalnie w zakresie zainteresowań badawczych nauk o kulturze fizycznej.

Charakterystyka i ocena pracy doktorskiej

Praca doktorska p. Marii Burnechy-Olszowy liczy łącznie 230 stron, w tym 85 tabel, 2 rysunki i 4 załączniki. Bibliografia obejmuje 115 publikacji, w tym znaczną część stanowią pozycje obcojęzyczne oraz 6 innych opracowań i 7 stron internetowych. Na pracę składają się : wstęp sygnalizujący zamiary badawcze Autorki, cztery rozdziały poświęcone przeglądowi literatury przedmiotu, od ogólnej koncepcji turystyki zrównoważonej, przez prezentację trendów we współczesnej

turystyce (turystyka alternatywna, wiejska i ekoturystyka), potrzeby współczesnego człowieka i jego hierarchię ważności, do prezentacji podejścia określanego nazwą slow movement, z wydzieleniami slow food, slow cities i slow tourism oraz cztery rozdziały związane z badaniami Autorki - założenia metodologiczne, wyniki badań, dyskusję i wnioski. Strukturę pracy uważam za właściwą dla podjętego przez Autorkę tematu badawczego.

Punktem wyjścia dla rozważań teoretycznych Autorki jest pojęcie rozwoju zrównoważonego i turystyki zrównoważonej. Rozwój zrównoważony to taki, który zaspokaja potrzeby współczesnych mieszkańców Ziemi, a jednocześnie zapewnia przyszłym pokoleniom możliwość zrealizowania ich własnych potrzeb. We wszystkich dziedzinach gospodarki, również w turystyce, odbywa się on w harmonii ze środowiskiem przyrodniczym i społeczno-kulturowym. Ekorozwój musi godzić ze sobą cztery rodzaje ładów: ekologiczny, społeczny, gospodarczy oraz przestrzenny. Idea turystyki zrównoważonej opiera się właśnie na takim modelu ekorozwoju. Podstawę koncepcji turystyki zrównoważonej stanowi osiągnięcie harmonii między potrzebami turystów, środowiska naturalnego i lokalnych społeczności.

Do współczesnych trendów w turystyce Autorka zalicza turystykę alternatywną, turystykę wiejską i ekoturystykę. Turystyka alternatywna obejmuje różne formy aktywności turystycznej, które są alternatywą dla turystyki masowej. Alternatywą tą mogą być turystyka wiejska, ekoturystyka, agroturystyka, ale także turystyka kulturowa i różne formy turystyki kwalifikowanej. Turystyka wiejska ma długie tradycje sięgające co najmniej XIX wieku, nie powiązane wówczas z ideami turystyki alternatywnej. Ekoturystyka spełnia trzy ważne zasady: jest formą aktywnego i dogłębnego zwiedzania obszarów o wybitnych walorach przyrodniczych i odrębności kulturowej lokalnych społeczności oraz dostarcza środków finansowych skutecznej ochronie wartości dziedzictwa przyrodniczego kulturowego, przynosząc realne korzyści ekonomiczno-społeczne ludności miejscowej. Pojęcie ekoturystyki może być też rozciągnięte na inne rodzaje turystyki: kwalifikowaną, krajoznawczą,

wiejską, agroturystykę, pod warunkiem, że ich uczestnicy realizują wymienione wyżej trzy generalne zasady. Agroturystykę definiuje się jako aktywny, choć relaksowy, pobyt w gospodarstwie rolnym, w tym udział w pracach gospodarczych i domowych oraz spędzanie czasu w zdrowym wiejskim otoczeniu i poznawanie jego odrębności. Jak z tego widać, zakresy pojęciowe omawianych rodzajów turystyki nakładają się na siebie i odwołują się często do tych samych cech. Utrudnia to niewątpliwie określenie modelu *slow tourism* w Polsce jako odrębnego podejścia do turystyki.

Prezentację przez Autorkę pojęcia *slow tourism* poprzedza przywołanie terminów *slow movement*, *slow food* i *Slow Cities*. *Slow movement* to celowe spowolnienie stylu życia i zwiększenie uważności w odniesieniu do codzienności. *Slow Food Movement* to nazwa włoskiej organizacji, której celem jest zachowanie tradycji kulinarnych narodu. Jednym z zadań organizacji jest zwiększenie świadomości kulinarnej poprzez przyjemność jedzenia w towarzystwie, wykorzystanie tradycyjnych przepisów kulinarnych, pozwalających na utrzymanie tradycji kulinarnej regionu, promocję i rozwój rolnictwa. Z takimi ofertami regionów wiąże się zazwyczaj rozwój turystyki kulinarnej, podrodzaju turystyki kulturowej. Stowarzyszenie *CittaSlow* jest organizacją nadającą tytuł – *slow city* miejscowościom, w których strategia rozwoju uwzględnia wdrożenie nowych technologii mających korzystny wpływ na styl i jakość życia mieszkańców oraz prowadzone są działania na rzecz zachowania autentycznych tradycji i kultury regionu oraz równowagi środowiska przyrodniczego.

Zdaniem Autorki *slow tourism* jest nowym kierunkiem turystyki, który powstał w ramach rozwoju *Slow Food Movement* i *Cittaslow International*. *Slow tourism* definiuje się na ogół jako nowy styl podróżowania, nawiązujący do generalnego spowolnienia stylu życia. Dla tego nurtu właściwe są cechy: wiejski, na małą skalę, ekologiczny, agroturystyczny. *Slow tourism* jest kojarzony z turystyką alternatywną, turystyką zrównoważoną, ekoturystyką i turystyką regionalną (wyjazdy na bliską odległość). Wykorzystując literaturę przedmiotu Autorka zestawiła cechy turystyki *slow*, opisała model *slow* turysty i kryteria charakteryzujące obiekty hotelarskie jako

slow tourism. Można przy tym odnieść wrażenie, że koncepcja slow tourism wykorzystuje w znacznym stopniu założenia teoretyczne tych wcześniej spopularyzowanych kierunków w turystyce.

Część teoretyczna pracy, oparta o bogatą, w dużej części zagraniczną, literaturę przedmiotu, dowodzi dobrej znajomości Autorki współczesnych trendów w turystyce międzynarodowej i uzasadnia zamysł badań aktualnego stanu rozwoju kierunku slow tourism w polskiej turystyce.

Autorka oparła swoje badania slow tourism w Polsce o działalność gospodarstw agroturystycznych i związanego z nimi ruchu turystycznego. Badaniami swoimi objęła dwie kategorie gospodarstw agroturystycznych – posiadające oferty flow na swoich stronach internetowych i bez tych ofert. Można się spodziewać, że spełniały one kryteria gospodarstw agroturystycznych, rolnych lub hodowlanych, nie zaś obiektów hotelarskich korzystających z tej nazwy. Na badania złożyły się analizy ofert gospodarstw agroturystycznych (20+20), wywiady z ich właścicielami i przedstawicielami sektora publicznego oraz badania ankietowe wśród turystów korzystających z tych gospodarstw (100+100). Podejście to uważam za właściwe, skalę badań za nieco ograniczoną (głównie w odniesieniu do badań ankietowych). Może to być m.in. związane z niewielką liczbą gospodarstw agroturystycznych oficjalnie identyfikujących się z koncepcją slow tourism.

Wśród dwudziestu ofert gospodarstw agroturystycznych, utożsamiających się z nurtem slow, w 14 występowało hasło slow life, zaś tylko w 7 – hasło slow tourism. Za największy atut obiektów uznano położenie na obszarze przyrodniczo cennym. Do najczęściej wymienianych rodzajów ofert wymieniano slow food oraz organizację warsztatów kulinarnych i związanych ze zbieraniem ziół i grzybów. Właściciele tych gospodarstw znaczenie pojęcia slow tourism wiązali z asymilacją człowieka z przyrodą, turystyką aktywną, turystyką nieingerującą w środowisko przyrodnicze i slow food. Jako główny cel związany z nurtem slow w agroturystyce uznali działania marketingowe i zwrócenie uwagi na prowadzoną kuchnię w stylu slow food.

Badania ankietowe wśród turystów, gości gospodarstw agroturystycznych, obejmowały wiele aspektów slow tourism. Respondenci gospodarstw agroturystycznych utożsamiających się z nurtem slow, jako najważniejszy czynnik decydujący o wyborze gospodarstwa agroturystycznego uznali istnienie oferty slow, zaś powiązani z pozostałymi gospodarstwami agroturystycznymi – cenę. Do czynników warunkujących istnienie oferty slow w gospodarstwie agroturystycznym obie grupy respondentów zgodnie wybrały (z pośród sugerowanych odpowiedzi): dostęp do ekologicznych produktów spożywczych, możliwość swobodnego aranżowania czasu na miejscu, kontakt z naturą, wysoką świadomość ekologiczną turysty i lokalnej społeczności, ekologiczne rozwiązania w obiekcie noclegowym i kontakt z lokalną społecznością. Zdecydowana większość respondentów pierwszej grupy w codziennym życiu stosuje się do rozwiązań slow – w tym slow food i slow life oraz deklaruje praktykowanie ekologicznych rozwiązań w życiu codziennym oraz preferuje zdrowy styl życia. Takie deklaracje złożyła natomiast tylko ¼ ankietowanych gości „zwykłych” gospodarstw agroturystycznych. Warto zwrócić uwagę, że wypowiedzi dotyczą głównie ruchu slow, slow life i slow food, rzadziej slow tourism. Wśród odpowiedzi na pytanie o znaczenie pojęcia slow tourism przeważają określenia - „w odpowiednim tempie” i ekoturystyka. Odwołanie slow tourism do filozofii (ekologia głęboka i ekozofia) zostało przyjęte ze zrozumieniem przez połowę gości z gospodarstw agroturystycznych utożsamiających się z nurtem slow, co przyjmują z pozytywnym zaskoczeniem.

Generalnie uznać należy, że Autorka zrealizowała zakładany przez siebie cel pracy doktorskiej określając cechy, funkcje i kryteria identyfikacji zjawiska slow tourism w Polsce. Z kierunkiem slow tourism identyfikowali się właściciele gospodarstw agroturystycznych ujmujących to określenie (lub zbliżone) w swojej ofercie internetowej oraz turyści, którzy deklarowali, że w codziennym życiu stosują się do rozwiązań slow. Duża część ankietowanych nie znała tego pojęcia, ale utożsamiała się z cechami opisującymi slow tourism, zbliżonymi do opisu turystyki zrównoważonej i ekoturystyki. Za główne komponenty slow tourism uznano: tempo i

czas podróży, kontakt z przyrodą, działania proekologiczne, kulturę i tradycje regionu oraz slow food. W opinii Autorki w chwili obecnej uznać go należy za niszowy produkt turystyczny, ale posiadający duże perspektywy rozwoju.

Podsumowanie

Autorka wykazała się dobrym rozeznaniami stanu wiedzy w zakresie współczesnych tendencji w turystyce międzynarodowej, zaproponowała trafne metody badawcze do określenia aktualnego obrazu slow tourism w Polsce, dobrze skonstruowała pracę i w sposób klarowny przedstawiła wyniki swoich badań. Opracowanie przynosi znaczący przyczynek do podstaw teoretycznych turystyki i rekreacji, do wiedzy o stanie slow tourism w Polsce oraz posiada duże walory praktyczne dla gospodarstw agroturystycznych. Biorąc pod uwagę walory naukowe, oryginalność i właściwości aplikacyjne pracy Pani Marii Bumechy-Olszowy pt. „Slow tourism jako nowe podejście do turystyki. Cechy, funkcje i kryteria identyfikacji zjawiska na podstawie analizy gospodarstw agroturystycznych” stwierdzam, że recenzowana praca odpowiada wymaganiom określonym w art. 13, ust. 1, Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym z dnia 18 marca 2011 r. i wnoszę do Rady Wydziału Wychowania Fizycznego Akademii Wychowania Fizycznego we Wrocławiu o przyjęcie rozprawy i dopuszczeniu do jej publicznej obrony.

Wrocław, 5.06.2016 r.

